

УДК 477.378.51:37.015.3

DOI: 10.15587/2519-4984.2025.326517

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ТА КУЛЬТУРНИЙ СТРЕС СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ

Т. Г. Войтік, Т. Г. Копейкіна

This work analyzes the concepts of intercultural communication, communication, cultural stress, speech etiquette.

The problem of how to form personality skills, through which intercultural communication develops, is considered, which is a means of understanding the characteristics of different cultures, which are a condition for effective dialogue between people in the modern world. The great role of speech etiquette in the process of intercultural communication is proved. The characteristics of intercultural misunderstandings in the process of communication are considered.

Successful acculturation is considered an important task of teaching higher mathematics and physics. So, on the one hand, the model of cultural stress feels the processes and intercultural encounters well. On the other hand, this view contains a hidden temptation to unfairly bifurcate cultural differences that relate to the mixture of a multilingual society and its transculturality. Different cultures have their own traditions and norms of communication. Ignorance of this issue causes many misunderstandings, which can lead to a mismatch of cultures, the emergence and development of a condition, considered cultural stress. Therefore, it is very important to know the norms and traditions of communication of representatives of the people who are participants in a language dialogue, belonging to different national cultures. It is necessary to perceive each other calmly, politely, with respect and understanding, that is, to positively contribute to the development of dialogue and intercultural communication. Which, in turn, contributes to the formation of intercultural communicative behavior. Education today has undergone significant changes from its purpose to the method of teaching. All this has greatly improved the educational process. This is important, because modern education belongs to the highest values of people and the development of society, and the deeper and higher the educational level of a person, the greater and wider his/her opportunities for creating a better and more interesting life. Intercultural communication is one of the forms of contact, conversation and communication. In intercultural communication, it is important to be ready to conduct dialogue and conversation with representatives of other countries. Have the desire and adapt to new conditions and the emergence of various unexpected situations

Keywords: *speech etiquette, tolerance, professional activity, cultural stress, communication, intercultural communication*

How to cite:

Voitik, T., Kopeykina, T. (2025). Intercultural communication and cultural stress of foreign students. ScienceRise: Pedagogical Education, 1 (62), 26–31. <http://doi.org/10.15587/2519-4984.2025.326517>

© The Author(s) 2025

This is an open access article under the Creative Commons CC BY license

1. Вступ

Міжкультурна комунікація – це комунікація між представниками окремих культур, коли один учасник виявляє культурну різницю іншого. Це обмін інформацією, почуттями, думками представників різних культур.

Комунікація дає змогу обмінюватися інформацією, досвідом та є способом налагодження контактів. Її ефективність залежить від усіх учасників цього процесу, їх умінь дійсно зрозуміти одне одного.

Спільна мова не свідчить про спільну уяву співрозмовників про предмет розмови, в результаті чого непорозуміння виникає навіть у носіїв мови.

Дуже важливим в наш час є зростання числа людей, які знаходяться у контакті із культурами, відмінними від їх рідної культури. Пов'язані з явищем глобалізації процеси передбачають регулярні контакти у різних сферах між представниками різних культур. Така ситуація вимагає вирішення поставлених практичних завдань та питань культурної адаптації представників однієї культури відносно існування іншої культурної спільноти. Актуальною проблемою у контексті якості вищої освіти залишається міжкультурна комунікація, що сприяє формуванню професійної комунікативної компетентності майбутніх фахівців. Характер взаємодії між представниками однієї культури обумовлюється їхнім соціальним

походженням, вихованням, освітою, сферою професійної діяльності, індивідуальним світосприйняттям та інтелектом. Іноді це призводить до деяких труднощів під час комунікації та обміну інформації під час дискусії. Більш очевидними є труднощі, що виявляються у міжкультурному спілкуванні. Інтернаціоналізація та глобалізація в суспільстві потребують налагодження контактів на міжнародному рівні, в межах міжкультурної комунікації. Термін міжкультурна комунікація з'явився в літературі в 70-х роках минулого століття. Першими до розробки питання міжкультурного спілкування вдалися науковці в США, де виникла необхідність вивчення проблеми конфронтації різних расових та етнічних груп. Дослідникам вдалося обґрунтувати комплексність феномену людського спілкування загалом, а також значні відмінності в стандартах, цінностях, уявленнях, моделях мислення та поведінки, які властиві представникам різних культур.

З 80-х років минулого століття це питання поширено розглядалося подальше. Дослідники США і Західної Європи у галузі соціології, культурології, психології, лінгвістики, філософії виявляють підвищений інтерес до проблематики міжкультурної комунікації. Серед найголовніших завдань теорії міжкультурної комунікації – попередження та усунення міжкультурних непорозумінь. Ці питання набирають силу у галузі міжкультурної комунікації та теорії людської комунікації [1] і залишаються важливими сьогодні.

Результати зарубіжних та українських дослідників та їх аналіз свідчать про те, що питання міжкультурної комунікації є надзвичайно складним та має велике значення.

Концепція співвідношення мови і мислення дає пояснення складнощам, які виникають у процесі комунікації: акт мовлення тільки стимулює в слухачеві ментальну діяльність, яка більш або менш подібна до діяльності мовця, думки мовця не передаються слухачеві; ніколи уявлення слухача не є ідентичне з уявленням мовця. Всяке розуміння є разом нерозумінням, всяка згода – разом незгода. Отже, кожна людина має свій власний світогляд. Її особистісне сприйняття навколишнього оточення відбивається на формі та методі передачі інформації співрозмовникам.

Ми погоджуємося з думкою що комунікацію можна розглядати у широкому сенсі як «канали засобів передачі та одержання інформації, де задіяні машинні прилади, штучний інтелект... тощо» [2] і у вузькому розумінні як основного способу людського спілкування. Тому під комунікацією розуміємо обмін думками і досягненнями взаємного порозуміння між людьми у процесі спілкування.

2. Літературний огляд

В роботі [2] наведені результати досліджень теоретичних та практичних аспектів міжкультурного спілкування, міжкультурної комунікації. Показано, що мова відображає національну свідомість та культурні особливості. Підкреслюється важливість розуміння міжкультурних відмінностей для ефективної комунікації. Але залишилися невирішеними питання,

пов'язані з міжкультурною комунікацією в сучасних умовах.

Потрібно враховувати, що з моменту публікації дослідження в нашому житті, зокрема в Україні відбулися значні зміни, які впливають на міжкультурну комунікацію. Ця робота є цінним ресурсом для студентів, викладачів та дослідників.

В роботі [3] розглядається специфіка роботи з групами студентів-іноземців у контексті міжкультурної комунікації, важливість адаптації іноземних студентів до нового освітнього середовища, враховуючи культурні та мовні бар'єри, що можуть виникати в процесі навчання. Підкреслюється, що для досягнення позитивних результатів у навчальному процесі необхідно застосовувати спеціальні педагогічні стратегії, які сприяють інтеграції студентів-іноземців у навчальний процес.

Наведені результати досліджень в яких робиться акцент на необхідності розуміння культурних різниць, які впливають на комунікацію між студентами та викладачами, а також між студентами різних національностей.

Приділяється увагу до розвитку міжкультурної комунікації, створення інклюзивної атмосфери, яка сприятиме розвитку толерантності. Вказано на проблеми адаптації іноземних студентів. Пропонуються різні стратегії розвитку міжкультурної комунікації та адаптації студентів.

В роботі [4] досліджується взаємозв'язок між культурою, комунікацією та перекладом. Авторка розглядає міжкультурні непорозуміння як ключову перешкоду на шляху ефективного міжкультурного спілкування та аналізує роль перекладу у подоланні цих бар'єрів. Ця робота є важливим джерелом для розуміння складнощів міжкультурного перекладу та ролі культури у процесі комунікації.

В роботі [5] наведені результати досліджень в яких розглядаються важливі аспекти міжкультурної комунікації та її вплив на професійну діяльність. Тому навички міжкультурної комунікації стають важливими для успішної роботи майбутніх фахівців у різних сферах. Роль міжкультурної комунікації у навчанні дуже важлива. Студенти повинні розвивати свої навички комунікації.

В роботі [6] наведені результати досліджень міжкультурної комунікації через критику традиційних підходів до цієї теми. Розглянуті теоретичні концепції взаємодії між культурами. Підкреслюється багатогранність інтерпретацій культурних символів та значень. Це дозволяє глибше вивчити, як культура впливає на комунікативні практики, як комунікація може бути спрощена за допомогою адаптивних стратегій. Розглянуті питання дуже важливі і потребують подальших досліджень.

3. Мета та завдання дослідження

Метою даної статті є узагальнення досвіду викладачів, які працюють зі студентами-іноземцями і допомагають їм в адаптації та подоланні культурного стресу.

Для досягнення даної мети були поставлені такі завдання:

1. Розкрити особливості міжкультурної комунікації і культурного стресу студентів-іноземців.

2. Висвітлити труднощі, яких зазнають студенти-іноземці та викладачі у вищих навчальних закладах.

3. Запропонувати допоміжні методи для розвитку міжкультурної комунікації та подолання культурного стресу.

4. Матеріали і методи

В ході роботи використовувалися історичні та сучасні джерела щодо вивчення та поширення розглянутої нами теми та її доповнення і поширення в умовах сьогодення та навчання у вищому навчальному закладі. Під час пошуку літературних джерел для написання статті використовувалися бібліотечні каталоги та академічні бази даних, які зокрема доступні в режимі онлайн, каталоги університетських та наукових бібліотек, репозитарії, пошукові системи загального призначення. Нами був використаний практичний досвід занять з вищої математики та фізики зі студентами-іноземцями. Також досвід з проведення різних позаучбових культурних заходів.

5. Результати дослідження та їх обговорення

На нашу думку, потрібно розглядати в сукупності з розвитком особистості студентів, їх готовності брати участь у діалозі культур на основі принципів взаємоповаги, толерантності, терплячості до різниці в культурних традиціях до подолання культурних бар'єрів та культурного стресу для формування міжкультурної компетенції. Формування навичок подолання емоційного збурення, спричинений раптовим потраплянням людини (студента-іноземця) в незнайоме їй середовище та втрати орієнтації. Оскільки знання самі по собі не є гарантією успішного спілкування в іншому культурному середовищі, поняття міжкультурної компетенції має містити в собі ще такі компоненти, як навички, вміння і якості особистості, які й формують компетенцію суб'єктів міжкультурного спілкування. Для подолання культурного стресу і мовного бар'єру, для покращення вивчення мови та спілкування прибігають до різних соціальних мереж, зокрема, сайти знайомств. За їх допомогою вони знаходять друзів для спілкування. Це оточення дає можливість швидше орієнтуватися у місцевості, відвідати культурні центри та різні цікаві заклади, спробувати національні смачні страви.

Соціальні мережі – засоби за допомогою яких людина, яка не в змозі використовувати мовлення отримує можливість спілкуватися. Така додаткова комунікація означає підтримане спілкування за допомогою відео спілкування, міміки, фотографій, жестів. Свого роду альтернативна комунікація.

Далі говоримо про ідеальні моделі міжкультурної компетенції, які б включали всі ці компоненти:

– афективну компетенцію (інтереси і відкритість до інших культур; емпатія і здатність розуміти іноземною мовою; толерантність до багатозначності);

– пізнавальну компетенцію (знання про інші та конкретну культури; знання теорії культури, культурні відмінності, їх наслідки);

– прагматично-комунікативну компетенцію (впровадження відповідних комунікативних моделей; використання ефективних стратегій вирішення конфліктів).

Інші моделі міжкультурної компетенції також враховують ці вищезгадані компоненти.

Для проведення занять з фізики та математики це також важливо [3]. Враховуючи попередні знання та навички студентів іноземців з середньої школи та інших учбових закладів.

Подалі ця модель розвивалася та удосконалювалася. Пригадаємо три компоненти міжкультурної компетенції, а саме: афективні і поведінкові компоненти, пізнавальні та аналітичні компоненти, орієнтовані на дії. Загалом ця модель орієнтована на аспект поведінки при спілкуванні з представниками іншої культури, тобто виводить міжкультурну компетенцію на більш свідомий культурологічний рівень. Проте ідеальною моделлю міжкультурної компетенції вважається модель, яка поєднує в собі п'ять компонентів міжкультурної компетенції:

1) ставлення до іншої культури: відкритість і зацікавленість, готовність відмови від упередження щодо іншої та рідної культури;

2) знання: інформативність про соціальні групи, знання про загальні процеси соціальної взаємодії та взаємодії особистостей, знання фактів про рідну та іноземну культуру, наявність паралінгвістичних засобів навчання;

3) вміння інтерпретації і співвідношення: здатність інтерпретувати документи чи події іншої культури, пояснювати і порівнювати їх із власною культурою;

4) вміння відкривати і взаємодіяти: засвоєння нових знань про культуру, вміння користуватися знаннями і навичками в умовах комунікації та взаємодії в реальному часі;

5) критичне усвідомлення культури: вміння критично і на основі критеріїв давати оцінку світогляду, діяльності і результатам діяльності, які притаманні як власній, так і чужій культурі.

На цьому тлі міжкультурне навчання є ключем до формування міжкультурної компетенції і успішної міжкультурної комунікації, адже ґрунтується на практичному використанні фактів міжкультурного спілкування людей, котрі виникають безпосередньо під час контактів із носіями інших культур [4]. На нашу думку дуже важливими є моделі міжкультурного навчання. В процесі навчання студентів-іноземців можна помітити ознаки культурного стресу. Ми знаємо що існують такі його етапи: ейфорія – етап нагадує «медовий місяць» – сприйняття лише позитивного у незнайомій культурі, бурхливі яскраві реакції. Наступний етап – непорозуміння, які виникають через незнання культурних традицій невідомої культури. Критичні моменти, конфлікт – в галузі непорозуміння відбувається приписування провини іншій культурі, робиться оцінка власної культури. Прийняття відмінностей, розбіжностей – зростає толерантність до багатозначності, виникає бажання зрозуміти іншу культуру. Акультурація/врегулювання – відмінності стають зрозумілими, зростає тенденція прийняти манери міжкультурної поведінки. Успішна акульту-

рація є важливим завданням викладання вищої математики та фізики. Отже, міжкультурна і транскультурна компетентність нині стає справжнім викликом у розробці підручників, як і, власне, фактичне впровадження міжкультурного навчання при вивченні фізики та вищої математики. Як свідчить аналіз вищеписаних сучасних моделей міжкультурного навчання, міжкультурне і транскультурне навчання та спілкування мають бути сьогодні невід'ємною частиною будь-якої форми навчання.

Позитивний та негативний вплив онлайн навчання на студентів та викладачів. Новою реалією нашого часу є активний перехід навчання з очної форми на онлайн лекції та практичні роботи. Взагалі, цей перехід в онлайн формат має позитивний вплив. Візуалізація текстового лекційного матеріалу у вигляді інтерактивних презентацій та відеоматеріалів сприяє кращому засвоєнню матеріалу, адже створюється візуальна та звукова асоціація і мозок краще працює з певними образами, аніж з текстовим матеріалом. Відбувається ефективне використання та вдосконалення онлайн ресурсів. Проте при такій формі навчання виникають проблеми та труднощі у студентів іноземців у зв'язку з тим, що вони погано володіють українською мовою та граматику. Для цього необхідно проводити додаткові консультації на відповідних ресурсах, та закріплювати за іноземцями українських студентів, щоб уникнути додаткового стресу та виникнення страхів з цього приводу. Існує багато спеціальних програм для проведення віртуальних лабораторних робіт, які максимально відтворюють реальний експеримент в лабораторії. Таким чином студент-іноземець краще розуміє суть свого завдання і може відчувати себе експериментатором.

Мотиви вивчення математики та фізики часто пов'язані з вибором майбутньої професії, тому студенти-іноземці активно концентруються на предметах і сферах навчання, які будуть важливі для їхньої майбутньої кар'єри. Головна мета – це підготовка кваліфікованих майбутніх фахівців, які будуть відповідати вимогам сучасності [5].

Методика та засоби проведення онлайн-занять дозволяють ефективніше адаптуватись до прогресивного світу комп'ютерних технологій. Також, як студенти, так і викладачі частіше використовують різноманітні програми як для проведення занять, так і для практичних навичок. Це дозволяє легше зрозуміти реальні вимоги на ринку роботодавців, які хочуть отримати студентів з практичними навичками та вміннями. До того ж час, який витрачався на дорогу до навчального закладу, успішно використовується для навчання.

Студентський вік – період життєвого оптимізму, активної соціальної позиції, хоча кожна історична віха має свій вектор спрямованості.

Спілкування на соціально-психологічному рівні визначає міжособистісні і групові стосунки педагога з студентами. Тут мистецтво спілкування тісно переплітається з технологією навчання, організацією роботи студентів. Однак не слід забувати, що в будь-якій педагогічній технології головним є студент. Тому не слід забувати про індивідуальні особливості особистості студент. Треба починати з вивчення ін-

дивідуальних особливостей, що допоможе знайти індивідуальний підхід до кожного студента та зрозуміти його.

Переважає кількість студентів-іноземців на початку навчання зазнають вагомих труднощів, пов'язаних з відсутністю навичок організації самостійної роботи, вони не вміють конспектувати лекції, працювати з підручниками, знаходити та інтерпретувати інформацію з першоджерел, аналізувати навчальний матеріал у великому обсязі, чітко та ясно викладати свої думки. Це зокрема пов'язано з поганим володінням мовою, відсутністю комунікацій та міжкультурними бар'єрами і присутнім культурним стресом та внутрішніми страхами. Це пов'язано з міжкультурною комунікацією у школі, навчанні та викладанні [6].

Важливим методом підвищення якості навчання, запобігання механічному запам'ятовуванню та усунення надмірного навчального навантаження є розвиток пізнавального інтересу [7]. Оскільки студенти мотивуються до навчання двома способами: або через зацікавленість предметом і завданнями, які вони вивчають, або через впевненість у тому, що це буде корисним для їхнього майбутнього життя, створення цих двох мотивацій є основною метою в розвитку їхнього пізнавального інтересу. Дуже важливою при формуванні пізнавального інтересу в них є роль викладача, його вміння підтримати та пояснити новий матеріал, довести його актуальність та прикладне значення.

Приклади деяких задач практичного змісту, які взяті з життя та творчих завдань, підвищують зацікавленість предметом. Актуальним є питання як показати учасникам освітнього процесу важливість знань з математики та фізики у повсякденному житті та зацікавити їх цих предметів.

Наше дослідження проводилося безпосередньо на заняттях вищої математики та фізики зі студентами-іноземцями. Також проводилися різні позаучбові культурні заходи, а саме відвідування театрів, музеїв, пам'ятників культури, різноманітних екскурсій по місту та за його межами. Все це проводилося з метою покращення та прискорення адаптації та зниження і подолання культурного стресу знаходження в нових для них умовах життя і навчання. З цього приводу дуже важливим є зворотній зв'язок між викладачами та студентами-іноземцями і допомога наших вітчизняних студентів.

Практичне значення дослідження. Отримані результати слугують основою для подальших пошуків способів, прийомів підходів для педагогічного стимулювання розвитку міжкультурної комунікації та подолання культурного стресу студентів-іноземців в умовах закладу вищої освіти.

Обмеження дослідження:

- спричинені війною обмеження доступу до бібліотечних ресурсів;
- закриті з безпекових міркувань окремі репозиторії закладів вищої освіти;

Вплив умов воєнного стану. Військова агресія стала стимулюючим фактором проведення досліджень з даної тематики у зв'язку з переходом навчання до формату онлайн.

Перспективами подальших досліджень. Перспективами дослідження є теоретичне обґрунтування, розробка та впровадження педагогічних форм розвитку міжкультурної комунікації та подолання культурного стресу студентів-іноземців. Робота з оновлення системи знань та вмінь студентів-іноземців в умовах закладу вищої освіти. Пошук перспективних інструментів та підходів до вирішення професійних задач, користуючись інноваційними підходами, які потрібно відшукати, опрацювати та впровадити.

6. Висновки

1. Дуже важливо міжкультурну комунікацію представляти як сукупність відповідних знань, навичок та професійних якостей. Розуміння специфіки міжкультурної комунікації та культурного стресу студентів-іноземців є ключовим для створення сприятливого та ефективного освітнього середовища, сприяння їхній успішній адаптації та збагаченню культурного різноманіття.

2. Розкрили труднощі міжкультурної комунікації студентів-іноземців та більшого поширення культурного стресу в теперішній час через умови воєнного стану та перехід на онлайн-формат навчання. Успішне подолання цих труднощів вимагає спільних зусиль з боку закладів освіти, державних органів та міжнародної спільноти. Розглянуті способи подолання міжкультурних бар'єрів та культурного стресу. Форми покращення міжкультурної комунікації студентів-іноземців.

3. Дана робота допоможе викладачам та студентам у вирішенні та подоланні культурного стресу

і мовного бар'єру, для покращення вивчення мови та спілкування, поширенню та розвитку міжкультурної комунікації. Відмічено, що для сучасного викладача потрібно бути не тільки педагогом який пояснює новий матеріал, але й порадиником та психологом. Зазначена роль викладача в формуванні нового, інформаційного мислення та загального розвитку надзвичайно важлива. Він повинен бути прикладом у неперервному оновленні знань, оволодінні передовими технологіями і розвитку творчого підходу і допомогти поглибленню міжкультурної комунікації та подоланню культурного стресу студентів-іноземців, які навчаються в Україні.

Конфлікт інтересів

Автори декларують, що не мають конфлікту інтересів стосовно даного дослідження, в тому числі фінансового, особистісного характеру, авторства чи іншого характеру, що міг би вплинути на дослідження та його результати, представлені в даній статті.

Фінансування

Дослідження проводилося без фінансової підтримки.

Доступність даних

Рукопис не має пов'язаних даних.

Використання засобів штучного інтелекту

Автори підтверджують, що у процесі створення представленої роботи технології штучного інтелекту не використовувалися.

Література

1. William, B. (2003). *Cross-Cultural and Intercultural Communication*. Gudykunst Publisher: SAGE Publications, Inc., 312. Available at: https://books.google.com.ua/books?id=-5sjprl1ypmcC&printsec=frontcover&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
2. Манакін, В. М. (2012). *Мова і міжкультурна комунікація*. Київ: ЦУЛ, 288.
3. Войтків, Т. Г., Копейкіна, Т. Г. (2024). Особливості роботи з групами студентів-іноземців. *Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу: стратегії розвитку*. Одеса, 171–174. Available at: https://onmu.org.ua/images/university/news/III_Conf_Inter_Cult_2024_art.pdf
4. Мальцева, К. С. (2002). Міжкультурні непорозуміння і проблема міжкультурного перекладу. [Автореф. ... дис. канд. філософ. наук; Ін-т філос. ім. Г. С. Сковороди НАН України].
5. Галицька, М. М. (2014). Міжкультурна комунікація та її значення для професійної діяльності майбутніх фахівців. *Освітологічний дискурс*, 2 (6), 23–30. Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/33686839.pdf>
6. Piller, I. (2010). *Intercultural communication: A Critical Introduction*. Edinburgh University Press, 178.
7. Толок, Д., Дейніченко, Т. (2022). Інноваційні форми і методи в навчанні математики. *Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди*. Харків, 219–221. Available at: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/9126>
8. Войтків, Т. Г., Пучков, Б. В., Копейкіна, Т. Г. (2022). Розвиток міжкультурної комунікації студентів-іноземців на лабораторних та практичних заняттях з фізики та математики. *Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу: стратегії розвитку*. Частина II. Одеса, 212–216. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-64>
9. Чуманська, С. (2015) Використання інноваційних технологій на уроках математики як умова соціалізації учнів. *Таврійський вісник освіти*, 1 (149), 178–183. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2015_1_31
10. Ткач, К., Гоменюк, Г. (2022) Інтерактивні методи навчання на уроках математики з використанням ІКТ. *Сучасні цифрові технології та інноваційні методиками навчання: досвід, тенденції, перспективи*, 9, 184–187. Available at: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/27599/3/Tkach_Gomenuk.pdf

11. Зеліковська, О. О., Чердніченко, Г. А. (2012). Формування міжкультурної компетенції студентів економічних спеціальностей у процесі фахової підготовки. Київ: Кондор-Видавництво, 321. Available at: <https://dspace.nuft.edu.ua/handle/123456789/8788>

12. Mustafa, Y. (2021). A Review of Culture Shock: Attitudes, Effects and the Experience of International Students. Journal of Intercultural Communication, 21 (3), 4–25. <https://doi.org/10.36923/jicc.v21i3.18>

Received 06.01.2025

Received in revised form 12.02.2025

Accepted 20.02.2025

Published 27.02.2025

Тетяна Геннадіївна Войтік, старший викладач, кафедра «Математика, фізика та астрономія», Одеський національний морський університет, вул. Мечникова, 34, м. Одеса, Україна, 65029

Тетяна Геннадіївна Копсйкіна*, викладач, кафедра фундаментальних наук, Військова академія (місто Одеса), Фонтанська дорога вул., 10, м. Одеса, Україна, 65009

**Corresponding author: Tetiana Voitik, e-mail: dreem55@i.ua*